

Hvorfor bør boligforskere interessere seg for fortida?

En diskusjon av fortida og historiefagets plass i boligforskningen i lys av en litteraturstudie

Why should housing researchers care about the past? A discussion of the function of the past and the scholarly discipline of history in light of a literature review

Jardar Sørvoll

OsloMet – Storbyuniversitetet, SVA Senter for arbeids- og velferdsforskning, Velferdsforskningsinstituttet NOVA

jarso@oslomet.no

Sammendrag

I denne artikkelen drøftes hvordan og hvorfor boligforskere bør bry seg med fortida og historiefaget, i lys av en litteraturstudie av tre internasjonale boligtidsskrifter. Det argumenteres for at sentrale eksempler hentet fra litteraturstudien viser fortida og historiefagets relevans for forklaringer og fortolkninger av samtidsfenomener i boligsektoren. Historiske perspektiver kan eksempelvis berike norske boligforskernes analyser av foreldrehjelp til førstegangsetablere og mulighetene for etableringen av en tredje boligsektor i Oslo. Det siste illustrerer historiefagets relevans for selv den mest policyorienterte boligforskningen. Artikkelen bygger videre på tidligere faglige arbeider, men til forskjell fra mye av den relevante internasjonale faglitteraturen diskuteres også utfordringer knyttet til historiske perspektiver. Det argumenteres for at boligforskernes tilnærminger til fortida ofte er problematiske sett fra et historiefaglig ståsted. Mange historisk orienterte boligforskere bryter med sentrale historiefaglige prinsipper som «nærhet til fortida», «idiografisk orientering» og «fortidsspor som byggeklosser». Begrenset bruk av klassisk historiefaglig empiri – som arkivmateriale, muntlige kilder og historisk statistikk – løftes videre fram som en generell svakhet ved den historisk orienterte boligforskningen. Artikkelen avrundes med å peke på fire funksjoner historiske analyser kan ha i boligforskningen: policyorientert kontekstualisering, perspektivberikende tolkning, årsaksforklaring og leverandør av råstoff til hypotese- og teoriutvikling.

Nøkkelord

boligforskning, fortida, historie

Abstract

In this article, I discuss how and why housing researchers should care about the past and the scholarly discipline of history in light of a literature review of three international housing journals. I argue that key examples from the literature review illustrate the relevance of history for the explanation and interpretation of contemporary phenomena in the housing sector. Historical perspectives may for instance strengthen Norwegian housing researchers' analysis of parental economic support to first-time buyers and the prospect of the establishment of a non-commercial housing sector in Oslo. The latter illustrates the relevance of history for even the most policy-oriented housing research. My article builds on previous studies, but focuses more on the challenges related to historical perspectives than what is typical in the relevant scholarly literature. I argue that many housing researchers' approach to the past is problematic seen from the vantage point of the scholarly discipline of history. Many historically oriented housing researchers violate core scholarly virtues, such as «proximity to the past», «ideographic orientation» and «remnants as pieces of the puzzle». The limited use of traditional historical sources – such as, archival material, oral testimonies and historical statistics – is a general weakness of historical housing research, or so I argue. I end the article by suggesting four functions of historical analysis in housing research: policy relevant contextualization, interpretation, causal analysis and empirical basis for the development of hypothesis and theories.

Keywords

housing research, history, the past

Innledning

Tre problemstillinger diskuteres i denne artikkelen om fortida, historiefaget og internasjonal boligforskning: 1. Hvorfor er fortida og historiefaget relevant for boligforskere? 2. Hvordan og i hvilken grad benytter boligforskere kunnskap om fortida og historiefaglig empiri? 3. Hva er styrker og svakheter ved boligforskernes fortidsanalyser? I hvilken grad etterlever eksempelvis fortidsinteresserte boligforskere historiefaglige dygder som «nærhet til fortida», «idiografisk orientering», «rester som byggeklosser» og «teoriskepsis»? Disse problemstillingene belyses ved hjelp av en litteraturstudie av tre internasjonale boligtidsskrifter.

Denne artikkelen er ment som et innspill i debatten om ulike fagdisipliners bidrag til boligforskningen. Boligforskningens forhold til fag som økonomi, historie og statsvitenskap har for eksempel blitt viet oppmerksomhet i et sentralt tidsskrift som *Housing, Theory and Society* (se for eksempel Jacobs, 2001; Bengtsson, 2009). Dette reflekterer at *housing studies* er en bastard som har hentet metoder og teorier fra ulike fagfelt på eklektisk vis. Artikkelen bygger videre på publiserte arbeider om fortida, historiefaget og boligforskningen, og bidrar til denne litteraturen med en systematisk litteraturstudie på et felt som preges av (faglig interessant) anekdotisk argumentasjon. Til forskjell fra mye av litteraturen på feltet – som primært vektlegger de analytiske fordelene ved å rette blikket bakover i tid (jf. Jacobs, 2001; Bengtsson & Ruonavaara, 2010; Yates, 2013; Flanagan & Jacobs, 2019) – diskuteres også faglige problemer knyttet til historiske tilnærminger. Selv om artikkelen omhandler internasjonal boligforskning – og berører universelle problemstillinger som bør være relevante på tvers av geografiske grenser – er den rettet mot et norsk publikum. Jeg har derfor illustrert noen av mine hovedpoenger med eksempler hentet fra Norge. Det betyr at artikkelen dels kan leses som en diskusjon av hva vi skal med kunnskap om fortida og historiefaglige innsikter i norsk boligforskning.

I det som følger, begynner jeg med å gjøre rede for artikkelens tre nøkkelbegreper – boligforskning, fortida og historiefaget – og beskriver deres relasjon til hverandre. Med støtte i sentrale bidrag til forskningslitteraturen presenterer jeg deretter fire argumenter for fortidas og historiefagets relevans for boligforskere: betydningen av historisk kontekstualisering i policydiskusjoner, historikerens sans for nyanserte tolkninger og samfunnsmessig kontekst, boligsektorens iboende stivhengighet og verdien av historiefagets klassiske metoder og kildekategorier. Disse argumentene er utgangspunktet for analysekategoriene i min egen litteraturstudie av tre internasjonale boligtidsskrifter. I tekstens andre halvdel drøftes hovedresultatene fra litteraturstudien i lys av artikkelens problemstillinger. Jeg argumenterer for at sentrale eksempler hentet fra litteraturstudien illustrerer fortidas og historiefagets relevans for boligforskningen. I den sammenheng løfter jeg fram litteraturbidrag som viser hvordan historiske perspektiver kan berike boligforskernes forståelse og forklaringer av samtidfenomener. På den annen side framhever jeg at mange boligforskernes tilnærminger til fortida bryter med sentrale historiefaglige dygder som «nærhet til fortida», «idiografisk orientering» og «rester som byggeklosser». Jeg argumenterer videre for at begrenset bruk av de klassiske historiefaglige kildekategoriene – som muntlige kilder, historisk statistikk og arkivmateriale – er en generell svakhet ved den historisk orienterte boligforskningen.

Boligforskning, fortida og historiefaget

Med støtte i en fersk artikkel av den finske boligsosiologen Hannu Ruonavaara (2018, s. 178–179) kan boligforskning (*housing-related research*) defineres som alle studier som omhandler aspekter ved boliger som materielle objekter, eller analyserer framskaffelsen av disse objektene og deres samfunnsmessige omgivelser. Dette er en meget vid definisjon som

omfatter de fleste temaer som går igjen i den internasjonale boligforskningslitteraturen. Ruonavaara (2018) nevner selv temaer som bostedsløshet, boligpolitikk, bostedssegregasjon og nabolag. Man kan legge til et stort antall ytterligere forskningstemaer knyttet til husholdningenes atferd og vilkår på boligmarkedet samt boligfeltets relasjon til andre samfunnsområder, som for eksempel forholdet mellom leieboere og utleiery, boligformuenes bidrag til sosial ulikhet og boligpolitikkenes plass i velferdsstaten.

I den internasjonale boligforskningslitteraturen skiller man stundom mellom politikk-relevante oppdragsstudier og teoriorientert samfunnsforskning i tradisjonen fra sosiologen Jim Kemeny (Kemeny, 1992; Clapham, 2018). I Norge har de umiddelbart politikkrelevante studiene dominert: Norske boligforskere har i stor grad gjennomført prosjekter finansiert av departementer eller Husbanken om dagsaktuelle og policyrelevante temaer (jf. Sørvoll, 2018a). Dette synes å være i samsvar med det generelle internasjonale mønsteret. Norsk boligforskning ligner også på sine utenlandske forbilder hva gjelder faglig profil og institusjonell historie. Både den norske og internasjonale boligforskningen preges av stor variasjon hva gjelder fagdisipliner og tverrfaglig samarbeid. Boligforskning er også et relativt ungt forskningstema med i beste fall en middels sterk institusjonell forankring i akademia. Ifølge Clapham, Clark og Gibb (2012) vokste boligforskning (*housing studies*) fram som et eget fagfelt med foreninger og forskningsentre fra og med 1970-tallet.

Sammenlignet med boligforskningen har historiefaget en lang og fornem historie i akademia. I fagsjargongen er historie som ontologisk felt synonymt med den fortidige virkeligheten, som historikere studerer ved å granske fortidssporene som lever videre i nye tider (Kjeldstadli, 1999). Historiefaget er en mangfoldig disiplin det er vanskelig å yte rettferdighet i en kort artikkel. Motivert av et ønske om å gi leseren en fyldigere referanseramme for drøftingene i det som følger, har jeg formulert fire faglige dygder som er ment å illustrere historiefagets egenart sammenlignet med samfunnsfag som sosiologi og statsvitenskap:

1. **Nærhet til fortida.** Historikere har på ingen måte monopol på fortida som studieobjekt. Det synes imidlertid rimelig å hevde at historikere generelt har en sterkere fortidsorientering enn mange samfunnsvitere som forsker på historiske temaer. Med dette mener jeg at historikere i større grad er opplært til å studere fortida på dens egne premisser, og ha et avslappet forhold til forskningens direkte relevans for samtiden. Den toneangivende britiske historikeren G.R. Elton mente at det var en kardinalfeil å studere fortida med den primære hensikt å belyse samtidsfenomener. Ifølge Elton kunne det gi opphav til selektive feiltolkninger – sterk samtidsorientering kunne for eksempel lett føre til at alt i fortida som ikke harmonerte med forskerens forhåndsoppfatninger, ble bortforklart eller skjøvet helt ut av lyset (Elton 1967/2002, s. 42–43). Blant historikere finnes det selvfølgelig ulike meninger om studiet av fortida bør betraktes som et formål i seg selv. Eltons advarsel illustrerer nettopp at mange historikere har studert fortida primært for å forklare fenomener i sin egen tid (se f.eks. Simensen, 2011). Det er derfor ikke merkelig at det finnes historikere som fortsatt deler noen av Eltons bekymringer. Myhre argumenterer for eksempel for at historikere som legger stor vekt på samtidsrelevansen, står i fare for å tegne et teleologisk (målstyrt) og deterministisk bilde av fortida: «Om vi bare ser bakover for å forklare nåtiden, risikerer vi, med et bilde, å stryke historien med hårene. Vi trenger å innse, med et nytt bilde, at historien har mothaker. Det fantes mange mulige veier historien kunne ta, selv om én vei ble resultatet» (Myhre, 2014, s. 211–212; se også Simensen, 2011, s. 71).
2. **Idiografisk orientering.** Historie blir ofte omtalt som en idiografisk vitenskap, det vil si at fagets formål hovedsakelig er å forstå og forklare fenomener og hendelsers egenart.

Det er en forenkling. I likhet med samfunnsvitere er historikere også opptatt av generelle mønstre og kausale mekanismer som er virksomme i flere menneskelige samfunn. Samfunnsvitere beskjeftiger seg dessuten ofte med å studere enkeltfenomener uten å behandle dem som generelle caser (Kjeldstadli, 1999) – tenk bare på den oppdragsbaserte boligforskningen i Norge (jf. Sørvoll, 2018a). På den annen side synes det rimelig å holde fast ved synspunktet om at den jevne historiker i praksis er mer idiografisk orientert enn mange av sine kusiner og fettere i samfunnsvitenskapene (se Goldthorpe, 1991, s. 212, for et lignende standpunkt).

3. **Rester fra fortida som byggeklosser.** Historikere bygger ofte i stor grad sine tolkninger på rester eller spor fra fortida. Dette i motsetning til historisk orienterte samfunnsvitere, som i mye større utstrekning baserer seg på sekundærlitteratur. Sekundærlitteratur gjør det mulig å publisere ambisiøse arbeider som dekker brede emne- og tidsspenn. Det er imidlertid problematisk å konstruere tolkninger av fortida hovedsakelig på det andre har skrevet. Ikke minst fordi historikere ofte er uenige seg imellom. Det synes rimelig å spørre hvordan det er mulig å finne rasjonelle kriterier for å velge mellom ulike tolkninger av fortida hvis man ikke konsulterer restene den har etterlatt (se f.eks. Goldthorpe, 1991, s. 223). Historikere analyserer sporene fra fortida som kilder de tolker i lys av andre kilder og det de ellers mener de vet; kildekritikken er historikerens klassiske metode. Toneangivende historikere som Jens Arup Seip har forstått kildekritikken som «en løpende empirisk korrigerende av forskningshypoteser gjennom kritisk analyse av kildeutsagn» (Thue, 2016, s. 108).¹
4. **Teoriskepsis (relativt sett).** Forestillingen om historiefagets teorifattigdom er nesten en klisjé, men den er ikke tatt ut av løse luften (Burke, 1992; Fulbrooke, 2002). Ryymín, Andresen, Heiret og Melve (2019, s. 133) framhever at det er en utbredt oppfatning at det norske historiefaget var preget av en «*empiristisk* tendens» etter 2. verdenskrig. Ifølge disse forfatterne betegner dette begrepet «en historikerpraksis preget av liten grad av eksplisitt teoribruk, motivering av forskning som 'ren' kunnskapssøken 'ubesudlet' av ideologi, og vektlegging av kildekritikk som metode – applisert på relativt begrensede emner i tid og rom» (Ryymín mfl., 2019, s. 133). Denne relative teorifremmedheten henger sammen med de tre dygdene nevnt ovenfor – orienteringen mot det særegne og prinsippene om størst mulig nærhet til fortida og «rester som byggeklosser» bidrar til å gjøre historikere skeptiske til teoretiske begreper som truer med å presse fortida inn i kategorier den ikke hører hjemme i. Mange historikermiljøer har riktignok forsynt seg kraftig i samfunnsviternes teoretiske verktøykasser, kanskje spesielt fra og med 1960-tallet, men etter 2. verdenskrig har historikerlauget hele tiden bevart noe av sin avstand til teoriens verden (jf. Fulbrooke, 2002; Torstendahl, 2015). Teorirefleksivitet er et sterkt ideal i faget, i den forstand at historikere er opptatt av at teoretiske perspektiver ikke bør overstyre empirien. En illustrasjon på dette er den britiske historikeren E.P. Thompsons fordring om dialog mellom teoretiske begreper og empirisk forskning (Thompson, 2008), en fordring som minner mye om Seips definisjon av kildekritikken.

1. I historiefaget er det vanlig å skille mellom kilder som levninger og kilder som beretninger. Alle kilder er levninger – definert som rester eller spor fra fortida – og kan brukes til å si noe om eksempelvis ideologiske forestillinger i et samfunn. Det er imidlertid ikke alle kilder som kan brukes som beretninger om noe som faktisk har skjedd (Kjeldstadli, 1999).

Argumenter for fortida og historiefagets relevans i boligforskningen

Det er hovedsakelig fire argumenter som går igjen i faglitteraturen om fortidas og historiefagets relevans for boligforskere. Noen forskere har for det første pekt på verdien av *historiske kontekstualiseringer av samtidfenomener*. Cole (2006), Yates (2013), Flanagan og Jacobs (2019) argumenterer for eksempel for at fortida er en kilde til innsikt i dagsaktuelle boligpolitiske reformer. I en artikkel i *Housing Studies* hevder Flanagan og Jacobs at «a long view is essential for policymakers if they are to better understand the reasons why so much housing policy implementation falls short or has consequences that are unintended» (Flanagan & Jacobs, 2019, s. 199). De løfter fram fortidas verdi i den dominerende policyorienterte boligforskningen: Kunnskap om tidligere tiders boligpolitiske virkemidler gir et grunnlag for å diskutere suksesskriterier, fallgruver og sannsynlige effekter av kontemporene boligreformene. Et historisk blikk er videre en forutsetning for å gripe hvilke reformer som har hatt stor betydning for utviklingen på boligmarkedet, og hvilke politikkenninger som i praksis viste seg å avstedkomme kun beskjedne endringer (Jacobs, 2001, s. 128). Minervas ugle flyr som kjent først i skumringen; om reformer og deres virkninger best bør karakteriseres som «brudd» eller «kontinuitet», kan kun besvares etter at noe tid har forløpt.

For det andre har det blitt argumentert for at et historisk, fortolkende perspektiv kan føre til konstruksjonen av fylldige og mer nyanserte beskrivelser av endringsprosesser i boligsektoren. Jacobs (2001) viser til at historiske analyser med vekt på helhet og samfunnsmessig kontekst kan bidra til å omforme tilsynelatende atomære hendelser til generelle mønstre eller utviklingslinjer. Han er spesielt opptatt av å analysere utviklingen i boligsektoren i sammenheng med andre samfunnsområder.

Et tredje argument som nevnes i faglitteraturen, er at de klassiske historiefaglige metodene og kildekategoriene kan styrke boligforskningens grep om fortida. Ifølge Jacobs (2001) har boligforskere svak tradisjon for systematisk kildekritikk og diskuterer sjelden ulike syn på historiske fenomener. Han argumenterer for at arkivmateriale, muntlige kilder (*oral history*) og historisk statistikk er blant kildekategoriene som kan berike boligforskernes tolkninger av fortida. Jacobs nevner for eksempel at muntlige kilder kan gi en inngang til leieboeres perspektiv på den historiske utviklingen. Dette er en gruppe som ifølge Jacobs ofte marginaliseres i den statssentrerte historisk orienterte boligforskningen.

For det fjerde hevder Bengtsson og Ruonavaara (2010) at visse trekk ved boligsektoren bidrar til at fortidas strukturer og hendelser har spesielt stor forklaringskraft på dette samfunnsfeltet. De hevder at ulike sider ved boligsektoren gjør den stivhengig (*path dependent*), det vil si at fortidas materielle strukturer og historiske aktørers veivalg er relativt kraftige barrierer mot brå og dype endringer. Ifølge den finske sosiologen og den svenske statsviteren fungerer blant annet boligens særkjenner som konsumpsjonsvare og investeringsobjekt som stabiliserende elementer. Boliger er dyre, har lang levetid, produseres som regel langsomt og kan vanskelig flyttes eller byttes ut med andre varer. Mulighetene for hurtig politisk endring i boligsektoren begrenses således av den historiske arven representert ved den eksisterende boligmassen. Videre argumenterer Bengtsson og Ruonavaara for at boligeiendom er knyttet til grunnleggende rettigheter i en kapitalistisk markedsøkonomi, og at politikere dermed kan forventes å være varsomme med å gjennomføre større endringer i boligsektorens spilleregler. Endelig anfører de at boliger omsettes i markedet, og at dette i seg selv kan være en barriere mot endring. Det kan for eksempel være vanskelig å introdusere nye disposisjonsformer som borettslagsboliger i et land med begrenset historisk tradisjon for slike boligformer. De framhever at vellykket etablering av nye disposisjonsformer på markedet

ikke bare krever støtte fra politikere og velgere, men også investeringsvilje fra utbyggere og konsumenter (Bengtsson & Ruonavaara, 2010, s. 194).

Hvis det virkelig er slik at fortidsfenomener har spesielt stor forklaringskraft i boligsektoren, blir det avgjørende for boligforskere å identifisere avgjørende veivalg og strukturer. Noen forskere er for eksempel opptatt av å finne de historiske røttene til forskjeller mellom ulike lands boligmarkeder (jf. Bengtsson, 2013; Kohl, 2016).

Litteraturstudien: En komprimert presentasjon

Analysekategoriene i min egen litteraturstudie er inspirert av argumentene gjengitt ovenfor. Det betyr at artikler i tre fagfellevurderte boligtidsskrifter – *International Journal of Housing Policy (IJHP)*, *Housing, Theory and Society (HTS)* og *Housing Studies* – er sortert med utgangspunkt i kategoriene «historisk kontekstualisering av samtidsfenomener», «fortolkning av historiske hendelser og/eller utviklingslinjer» og «historiske årsaksforklaringer». I tillegg har jeg undersøkt i hvilken grad artikler i disse tidsskriftene trekker på klassisk historiefaglig kildemateriale som historisk statistikk, muntlige kilder eller arkivmateriale. Ti årganger av *IJHP* er gjennomgått i sin helhet (2009–2018). Av arbeidsøkonomiske årsaker begrenset jeg meg til å undersøke de tretti mest relevante artiklene publisert i de to andre tidsskriftene, som definert av søkemotorene på deres respektive hjemmesider.

Formålet med litteraturstudien er å presentere et empirisk informert oversiktsbilde av hvordan boligforskere typisk bruker kunnskap om fortida og historiefaglige metoder. Litteraturstudien gir åpenbart ikke et fullstendig bilde av fortida og historiefagets plass i boligforskningen – alle monografier, antologier og rapporter er utelatt, og dessuten er det kun engelskspråklige artikler som kategoriseres. I tillegg har analysekategoriene som benyttes, relativt vide grenser; en mer finmasket analyse med flere underkategorier kunne tegnet et mer nyansert bilde. Når dette er nevnt, er tidsskriftene som analyseres, sentrale publiseringskanaler for boligforskere over hele verden. De er valgt ut fordi de forventes å representere allmenne trekk ved internasjonal boligforskning. Tidsskriftene har også noe ulik profil og fanger dermed inn mye av boligforskningens variasjon. *HTS* (2019) legger som navnet tilsier, mer vekt på teoriutvikling enn det policyorienterte *IJHP* (2019). På sin egen hjemmeside framstilles *Housing Studies* (2019) som et prestisjefyllt og bredt orientert tidsskrift – det viktigste kravet for å komme på trykk der er etter sigende høy kvalitet.²

Det bør presiseres at analysene av litteraturstudien forventes å ha utsagnskraft om historisk orientert boligforskning, det vil si om arbeider gjennomført av forfattere som definerer seg eller har vunnet innpass som «boligforskere» i kraft av å publisere i ovennevnte tidsskrifter. Historiefaglige arbeider om boligpolitikk og boligmarked faller utenfor artikkelens tematiske grenser.

Litteraturstudiens analysekategorier er stiliserte idealtyper og representerer forsøk på opplysende forenklinger av virkeligheten. Hvis jeg har plassert en artikkel i kategorien «historisk kontekstualisering av samtidsfenomener», betyr det at forfatteren refererer til fortida med den hensikt å gi leseren økt forståelse for dagsaktuelle boligreformer eller andre aspekter ved boligsektoren. Denne historiske kontekstualiseringen kan ta form som en innledning til en artikkel om et samtidsfenomen eller gjennomsyre en hel tekst og fungere som en bak-

2. Den praktisk-metodiske gjennomføringen av litteraturstudien kan kort beskrives på denne måten: Sammendragene til alle artiklene som omfattes av studien, ble lest av forfatteren. Deretter ble hovedtekstene til artiklene som ble vurdert å passe inn i en av de tre analysekategoriene, lest med tanke på nøyaktig plassering og kildebruk.

grunn for policyråd. Det siste er helt i tråd med Flanagan og Jacobs' (2019) argument om at fortida er en kilde til innsikt i kontemporær boligpolitikk.

Hvis en artikkel er sortert under kategorien «fortolkning av historiske hendelser og/eller utviklingslinjer», betyr det at den primært er beskrivende og fortolkende. Det er ikke uten videre enkelt å skille denne typen artikler fra litteraturbidrag som hører hjemme i kategorien «historiske årsaksforklaringer». Også artikler som kan karakteriseres som hovedsakelig fortolkende, kan ha innslag av årsaksforklaringer, men forfatterne av de deskriptive artiklene er mest opptatt av å skille mellom og sette merkelapper på ulike historiske perioder, hendelser eller utviklingstrekk. De er dermed beskjeftiget med den klassiske historiefaglige problemstillingen om fenomener bør beskrives som en forlengelse eller et brudd med den historiske utviklingen (jf. Knutsen, 2002). Det bør understrekes at begrepet «deskriptivt» i denne sammenheng ikke er ment å vekke negative assosiasjoner i retning av manglende vitenskapelighet. Også forfattere av beskrivende historiske artikler forventes å begrunne sine tolkninger eksplisitt med referanse til empiri og logisk argumentasjon. Det er for eksempel vanlig at historikere begrunner sine egne tolkninger i dialog med andre forskeres synspunkter (Megill, 2007).

Hvis jeg har plassert en artikkel i kategorien «historiske årsaksforklaringer», er den gjerne primært viet til å forklare et *explanandum* med *explanans*. Dette er artikler hvor beskrivelsen av det som skal forklares, i større eller mindre grad blir tatt for gitt, og hvor hovedpoenget er å belyse et fenomens kausale drivkrefter. Artikler som forklarer forskjeller mellom land med henvisning til stivhengighetsbegrepet, er eksempler på bidrag til litteraturen som plasseres i denne kategorien (jf. Kohl, 2016). Jeg har også kategorisert bidrag fra forfattere som anlegger et mer problematiserende perspektiv på stivhengighetsbegrepet, i denne kategorien (jf. Cole, 2013).

Møte mellom fortida og boligforskningen – en presentasjon av litteraturstudien

Litteraturstudien bekrefter at ganske mange boligforskere forholder seg aktivt til fortida og historiefaget. Det er antagelig fortsatt betimelig å spørre om «dominant paradigms in the housing studies literature have tended to overactualise present policy agendas and neglect longer run trajectories of social, economic and cultural change» (Cole, 2006, s. 284). Resultatene fra litteraturstudien viser imidlertid at fortida og historiefaget på ingen måte er fraværende i internasjonal boligforskning. I *IJHP* sorterte jeg 33 (17,6 %) av 187 artikler publisert i perioden 2008–2018 i en av de tre forhåndsdefinerte analysekategoriene. Disse 33 historieorienterte artiklene ble kodet på følgende måte i mitt analysekjema:

Tabell 1. Historieorienterte artikler i *International Journal of Housing Policy* 2008–2018

Historisk kontekstualisering	Tolkning av hendelser og/eller utviklingslinjer	Historiske årsaksforklaringer	Andre historisk orienterte artikler
9	14	8	2

Tabell 1 viser at de historisk orienterte bidragene i *IJHP* fordelte seg relativt jevnt på de tre analysekategoriene, endog med en liten overvekt av fortolkende artikler. I gjennomgangen av *IJHP* fant jeg også to historisk orienterte artikler som ikke med rimelighet kunne plasseres i noen av de forhåndsdefinerte kategoriene. En av disse artiklene er en teori- og metodeartikkel om stivhengighet og historisk analyse (Bengtsson & Ruonavaara, 2011). Den andre

artikkelen er Are Oust sin studie av effektene av den norske husleiereguleringens oppmykning etter 1982. På bakgrunn av en analyse av avisannonser i hovedstadspresen fra perioden 1970 til 2008 argumenterer han blant annet for at husleieregulering generelt øker konsumenters kostnader knyttet til å identifisere og skaffe seg en bolig på leiemarkedet (Oust, 2018). Ousts studie illustrerer slik sett at fortida kan være en rik kilde til hypotese- og teoriutvikling: Konklusjonene fra studien egner seg godt til å testes på empirisk materiale fra andre byer eller land.

Tabell 2 viser resultatene fra kodingen av de 30 mest relevante artiklene i *HTS* og *Housing Studies*:

Tabell 2. Historieorienterte artikler i Housing, Theory and Society og Housing Studies

Historisk kontekstualisering	Tolkning av hendelser og utviklingslinjer	Historiske årsaksforklaringer	Andre historieorienterte artikler
7	13	8	1 ³

Som følge av at *Housing Studies* og – kanskje spesielt – *HTS* i utgangspunktet står noe lenger fra policytradisjonen enn *IJHP*, forventet jeg å finne en større overvekt av analysekategoriene «tolkning» og «årsaksforklaringer» i disse to tidsskriftene. I praksis ser vi imidlertid at de relevante historieorienterte artiklene også her fordeler seg relativt jevnt mellom de ulike kategoriene. Det skyldes antagelig at de internasjonale boligtidsskriftene generelt publiserer mange artikler fra policyorienterte forskere.

Et annet interessant fellestrekk ved artiklene identifisert i de tre tidsskriftene er den begrensede bruken av typisk historiefaglig empiri – som arkivmateriale eller andre skriftlige dokumenter, muntlige kilder eller historisk statistikk. Samlet sett benyttes minst én av disse kildene kun i 19 av de 62 historieorienterte artiklene identifisert i litteraturstudien. Dette er problematisk all den tid det er vanskelig å veie konkurrerende tolkninger opp mot hverandre hvis man kun baserer sine arbeider på sekundærlitteratur (Goldthorpe, 1991; se også ovenfor). Den historisk orienterte boligforskningens avhengighet av sekundærlitteratur bryter også med faglige dygder som «nærhet til historien» og «fortidsrester som byggeklosser». Når muntlige kilder eller arkivmateriale ikke saumfares, blir det vanskelig å avdekke de historiske aktørenes reelle motiver; det er ikke alle argumenter som kommer til uttrykk i offentlig tilgjengelige kilder. Historisk statistikk er videre en kildetype som kan belyse historiske utviklingslinjer over lange tidsrom på en opplysende måte. I den historisk orienterte boligforskningen kan blant annet pris- og boligforholdsstatistikk være en nyttig kilde. Grytten (2018a, 2018b) bygger for eksempel på en boligprisindeks for årene mellom 1819 og 2015 utarbeidet av forskere fra Norges Bank (Eitrheim & Erlandsen, 2004) i sine analyser av prisdrivere og bobler på det norske boligmarkedet. Mer generelt kan tidsseriedata illustrere utviklingen av sentrale trekk ved boligsektoren som boligstandard, flyttemønstre og andelen boligeiere. Det er på denne bakgrunn overraskende at ikke flere av artiklene fra litteraturstudien gjør nytte av historisk statistikk (se Tunstall, 2015, for et interessant unntak).

Jeg kommer tilbake til flere faglige konsekvenser av den begrensede bruken av historiefaglig empiri i boligforskningen i drøftingen av artiklene identifisert i litteraturstudien nedenfor.

3. Dette er en typisk teori- og metodeartikkel (Jacobs, 2001).

Historisk kontekstualisering av samtidsfenomener

Artiklene i kategorien «historisk kontekstualisering av samtidsfenomener» bruker tolkninger av fortida i et forsøk på å øke leserens forståelse for politiske reformer eller andre aktuelle problemstillinger i det boligpolitiske ordskiftet. Mange av artiklene bruker «historiens lærdom» eksplisitt til å vurdere dagsaktuelle fenomener (se f.eks. Cole, 2006; Yates, 2013; Jacobs & Manzi, 2017; Thompson, 2018; Wetzstein, 2019). Nedenfor oppsummerer jeg kort konklusjonene i to typiske bidrag til kategorien «historisk kontekstualisering».

Yates (2013) drøfter politiske reformer i det sosiale leieboligtilbudet i Australia etter 2007 i lys av erfaringer fra etterkrigstida. Hun argumenterer sterkt for at disse reformene ikke tar tilstrekkelig hensyn til historiens lærdom. Yates hevder at de ser bort fra «a number of lessons that should have been learned from financing of public housing in the past» (2013, s. 112). Hun skriver at endringene gjennomført etter 2007 hadde som målsetting å øke tilbudet av leieboliger rettet mot lavinntektsgrupper samt fremme den sosiale boligsektorens økonomiske bærekraft. Ifølge Yates vil imidlertid disse reformene mislykkes, som en konsekvens av at de ikke styrker økonomien til sosiale boligselskaper i tilstrekkelig grad, og fordi de neglisjerer de historiske barrierene for å lokke privat kapital til den sosiale boligsektoren.

Jacobs og Manzi (2017) bruker sin egen vurdering av de boligpolitiske reformene gjennomført av Labour-regjeringene på 1970-tallet som grunnlag for å evaluere dagens boligpolitikk i Storbritannia. De to forskerne kontrasterer sitt relativt lyse blikk på Harold Wilsons (1974–1976) boligreformer, med en mørk tolkning av den dominerende nyliberale tilnærmingen til boligspørsmål i samtida. Jacobs og Manzi kontrasterer blant annet britiske myndigheters svar på den økonomiske krisa på midten av 1970-tallet og den globale finanskrisen (2007–2008) i boligsektoren. Ifølge forskerne fantes fortsatt en relativt utbredt tro på at staten kunne bidra til en mer rettferdig boligsektor på midten av 1970-tallet. Dette i motsetning til den nyliberale perioden etter den globale finanskrisen, hvor ambisjonene på statens vegne har vært meget beskjedne. Selv om Jacobs og Manzi anerkjenner at de strukturelle rammene for boligpolitikken har endret seg siden 1970-tallet, mener de at erfaringene fra denne perioden illustrerer at en annen boligpolitikk er mulig.

Artiklene i kategorien «historisk kontekstualisering» illustrerer relevansen av historiske perspektiver for selv den mest policyorienterte boligforskningen. I Norge dukker for eksempel spørsmålet om etableringen av en tredje boligsektor opp med jevne mellomrom, det vil si en leie- eller eiersektor rettet mot husholdninger med ordinære inntekter mer eller mindre skjermet fra prisstigningen på det frie boligmarkedet (se f.eks. Arkitektnytt, 2017; Aasen, 2019). Dette er et tema med stor samfunnsmessig relevans i en situasjon hvor utdannede mellomlag som sykepleiere og lærere kun har råd til et beskjedent mindretall av boligene som legges ut for salg i Oslo-regionen (Lund, 2018). Det synes klart at lærdommene fra etterkrigstida er relevante i diskusjonen om utformingen av spillereglene i en slik boligsektor. Hvis en tredje boligsektor skal inneholde en form for prisbegrensning ved videresalg av hensyn til lavinntektsgrupper, kan kunnskap om utformingen og effektene av prisreguleringen på andelsboliger mellom 1940- og 1980-tallet være relevant. Erfaringene fra reguleringsperioden i norsk boligpolitikk (ca. 1945–1988) kan for eksempel berike det pågående arbeidet til byrådet i Oslo med å utforme en tredje boligsektor (Oslo kommune, 2019). Et sentralt spørsmål i denne sammenheng er for eksempel om det er mulig å unngå 1970-tallets utfordringer knyttet til penger under bordet (jf. Gulbrandsen, 1980).

Byrådet kunne også hatt glede av historiefaglige analyser av de spede forsøkene på å bygge opp en ikke-kommersiell utleiesektor fra slutten av 1980-tallet. Kort fortalt tyder de historiske erfaringene på at det er vanskelig å gjøre leieboliger til et attraktivt alternativ for brede grupper uten relativt store offentlige subsidier i et land hvor skattesystemet favoriserer eier-

boliger (Sørvoll, 2014, s. 419–425). I likhet med situasjonen i Australia (Yates, 2013) har det også vist seg vanskelig å trekke til seg privat kapital til nyinvesteringer i utleieboliger de siste tiårene. Det skyldes antagelig både fravær av offentlige subsidier og et skattesystem som favoriserer næringseiendom framfor boligeiendom (Sandlie & Sørvoll, 2017). Samlet sett utgjør dermed den nyere norske bolighistorien et reservoar av aktuell kunnskap for boligaktivister, byråkrater, politikere og den interesserte allmennheten.

Selv om relevansen av kunnskap om fortida i debatten om dagens veivalg i boligpolitikken synes åpenbar, finnes det flere faglige utfordringer knyttet til kategorien «historisk kontekstualisering». Disse utfordringene drøftes i liten grad i artiklene identifisert i litteraturstudien. I første omgang kan det argumenteres for at bidragene i denne kategorien bryter soleklart med minst to av de historiefaglige dygdene presentert tidligere i artikkelen: den idiografiske tilnærmingen til studieobjekter og prinsippet om nærhet til fortida. Forskere som Yates og Jacobs og Manzi bruker kunnskap om fortida instrumentelt til å diskutere samtidsfenomener, og forsøker å overføre generaliserte innsikter fra historien til dagsaktuelle problemstillinger. Det er snakk om å isolere relevante elementer fra fortida og skjære bort alt annet. Det er ikke noe galt i en slik praksis i seg selv; all historieforskning medfører en forenkling av en kompleks fortidig virkelighet. På den annen side kan det egenartede ved fortida forsvinne når samtidsorienteringen preger forskningen i så stor grad. I verste fall kan samtids- og policyorienterte analyser gi et ensidig og misvisende bilde av fortida preget av forfatterens politiske ståsted.

Det er i den forbindelse verdt å understreke at fortida ikke snakker av seg selv; det er forskeren som identifiserer det relevante empiriske materialet og tolker historien på dette grunnlaget. Wetzstein (2019, s. 274) kan ha rett i at historiske erfaringer er et bedre utgangspunkt for politikktutforming enn ukritisk etteraping av internasjonale forbilder, men fortida er ingen maskin som mekanisk produserer politikkrelevante konklusjoner. Lærdommene fra fortida kan tvert imot sprike i mange retninger, og dens policyimplikasjoner er avhengig av forskerens subjektive analyse. Det er for eksempel ikke vanskelig å tenke seg at en boligforsker med et ståsted til høyre for midten i britisk politikk, som filosofen Peter King, ville pekt på helt andre lærdommer fra 1970-tallet enn venstreorienterte Jacobs og Manzi (2017). King kunne for eksempel pekt på at Thatchers valgseier i 1979 gjorde det mulig for flere kommunale leieboere å oppleve friheten knyttet til å eie sin egen bolig gjennom *Right to Buy*-politikken (King, 2010). Fortida er sånn sett mangfoldig, åpen for fortolkning og ingen leverandør av ferdigtygde lærdommer og policyråd.

Det kan også diskuteres i hvilken grad bolighistoriske arbeider med relativt generelle konklusjoner, som for eksempel Jacobs og Manzis analyse, er av verdi i boligsektorens beslutningsprosesser. Hvis historiske analyser skal gjøre nytte i utformingen av nye boligpolitiske virkemidler, kan det argumenteres for at de bør være så konkrete og balanserte som mulig. Ved å fokusere på detaljer og motsetningsfylte sider ved fortida kan en historiker virkelig bidra til å forbedre politikernes beslutningsgrunnlag.

Et siste problem knyttet til litteraturkategorien «historisk kontekstualisering» er at fortida kan være vesensforskjellig fra samtida hva gjelder politiske, sosiale og kulturelle forhold. Det er ikke uten videre lett å generalisere fra fortid til samtid og videre til framtida. Ikke minst har aktører mulighet til å bryte ut av mønstrene overlevert fra historien. Igjen kan planene om å etablere en tredje boligsektor tjene som et opplysende eksempel.

I utgangspunktet virker det rimelig å hevde at erfaringene fra fortida viser at det er lite sannsynlig at det vil lykkes dagens oslopolitikere å etablere en større tredje boligsektor på eier- eller leiemarkedet. Tilsynelatende er historiens lærdom at en grunnleggende skattereform eller betydelige offentlige subsidier er en forutsetning for å tiltrekke seg forbrukere og

utbyggere til en slik boligform, kanskje spesielt hvis det er tale om en utleiesektor (jf. Sørvoll, 2014, s. 419–425; Sandlie & Sørvoll, 2017). Begge deler virker usannsynlig i en situasjon hvor det i flere tiår har vært tverrpolitisk enighet om å forbeholde boligsubsidier til de mest vanskeligstilte, samt fortsette med en moderat beskatning av husholdningenes egne hjem (jf. Sørvoll, 2011). En policyorientert historisk framstilling av forsøk på å etablere en tredje boligsektor kunne dermed blitt et eksempel på sjangeren Flanagan og Jacobs (2019) med referanse til Yates (2013) kaller «‘lessons that should have been learned’ [...] but were not» (2019, s. 195). I denne sjangeren analyseres hvorfor «particular outcomes have not yet been achieved, despite long and concerted efforts to do so» (Flanagan & Jacobs, 2019, s. 195).

På den annen side har historiske aktører, som byrådet i dette tilfellet, mulighet til å bryte historiens bånd både som følge av institusjonell innovasjon og fordi samfunnet kan endre seg på måter som gjør etableringen av en tredje boligsektor mer realistisk. Historiefaget er også forandringens vitenskap – en generell innsikt fra fortida er at trender ikke fortsetter inn i det evige, og at framtida kan hoppe over i nye spor (Kjeldstadli, 2009). Det er således mulig for byrådet å designe nye virkemidler som unngår fortidas feilgrep. I en situasjon hvor boligprisene i Oslo har økt nesten uavbrutt siden 1993, kan også støtten til nye ikke-kommerisielle boligformer fra avgjørende aktører (utbyggere, «middelklassen» etc.) vise seg å overgå nivået fra tidligere tiår. Videre kan velgernes stemmegivning i kommunevalgene potensielt gi mer makt til partier som ønsker en tredje boligsektor velkommen.⁴

Tolkning av hendelser og/eller utviklingslinjer

Artiklene i kategorien «tolkning av hendelser og/eller utviklingslinjer» spenner over et stort og variert antall emner som svensk bolighistorie (Grundström & Molina, 2016), dereguleringen av utleiemarkedet i Finland (Kettunen & Ruonavaara, 2015), kinesisk boligpolitikk (Wang & Murie, 2011) og 1800-tallets mentalsykehus (Franklin, 2002). Nedenfor presenterer jeg to artikler som en innledning til en kritisk drøfting av artiklene i denne kategorien.

Peter Malpass (2000) analyserer leieboligforeningenes (*housing associations*) utvikling i England fra det 19. århundret. Malpass kritiserer blant annet tendensen til å anta at det finnes en historisk forbindelse mellom boligforeninger som ble etablert på 1800-tallet, og foreninger som var aktive på 1990-tallet i den britiske bolighistoriografien. Ifølge Malpass gjelder dette kun et lite mindretall – bakgrunnen for de fleste foreningene er ulike historiske bølger som erstattet forløperne. Han forsøker videre å fylle et hull i en historiografi som for perioden etter ca. 1890 har vært dominert av studier av kommunal boligbygging.

Grundström og Molina (2016) skriver om det de kaller den svenske boligmodellens utvikling fra «folkhem-» til livsstilsfokus mellom 1930 og 2015. I artikkelen skiller de mellom tre bolighistoriske perioder eller politisk-ideologiske vendinger: regulert folkehjem (1930–1974), deregulert folkehjem (1974–2006) og det de kaller for *Back to business in housing* (2006–). Ifølge artikkelforfatterne har nye boliger utviklet seg fra å være en rettighet for arbeiderklassen til å være et uttrykk for middelklassens distingverende livsstilsprosjekter. I den forbindelse snakker Grundström og Molina om en grunnleggende kulturell og ideologisk transformasjon.

4. Ved kommunevalget i 2019 økte de radikale partiene MDG, SV og Rødts samlede oppslutning relativt kraftig. I skrivende stund gjenstår det imidlertid å se hvilke konsekvenser dette får for arbeidet med å etablere en tredje boligsektor i Oslo.

Av de to artiklene presentert i dette avsnittet er det Malpass (2000) som ligger klart nærmest de fire historiefaglige prinsippene eller dygdene presentert tidligere i artikkelen. For det første er spor fra fortida – nærmere bestemt arkivmateriale fra en rekke boligforeninger – sentrale empiriske byggeklosser i hans analyse. For det andre er faghistorikeren Malpass opptatt av å beskrive særegne utviklingstrekk ved boligforeningene – helt i tråd med det idiografiske idealet for vitenskap – og beskjeftiger seg ikke med generaliseringer til andre caser basert på teoretiske begreper eller modeller. For det tredje forsøker Malpass å skrive historie med «utgangspunkt i samtidens begrepsbruk og aktørenes selvforståelse» (Olstad, 2002, s. 291) – han er dermed en talsmann for prinsippet jeg kaller «nærhet til fortida». Ifølge Malpass bærer det galt av sted når samtidas vokabular og perspektiver virker styrende på forskerblikkene som kastes på de engelske boligforeningenes historie. Han hevder at andre forskere ukritisk bruker betegnelsen «housing associations» om foreninger etablert før det ble et utbredt begrep på 1930-tallet. Ifølge Malpass er dette misvisende og anakronistisk. Med referanse til Harloe (1995) kritiserer han videre andre bidrag til den engelske bolighistoriografien for å konstruere teleologiske forklaringer. Han mener de forutsetter at framveksten av kommunale leieboliger som den dominerende sosiale boligformen i England i det 20. århundret var et uunngåelig resultat av svakheter ved andre alternativer. Malpass advarer generelt mot å tenke for mye på sluttresultatet i historieskrivingen: Det kan føre til at man overvurderer betydningen av fenomener som peker framover, men som ikke nødvendigvis kan regnes som spesielt viktige sett med samtidas øyne (Malpass, 2000, s. 196–200). Den britiske bolighistorikeren etterlyser dermed i likhet med Simensen (2011) og Myhre (2014) en mer åpen, ikke-deterministisk historieskriving (se ovenfor).

Flere av de andre artiklene i kategorien «tolkning av hendelser og/eller utviklingslinjer» deler noe av Malpass sin nærhet til de fire historiefaglige prinsippene, og bidrar dermed potensielt til å øke vår forståelse av fortida og opphavet til dagens boligvirkelighet. Av de 27 bidragene i denne kategorien trekkes det for eksempel i 12 artikler på typiske historiefaglige kildekategorier som dokumenter, muntlige kilder eller historisk statistikk som spenner over et betydelig tidsrom. Det gir et større potensial for nærhet til fortida enn analysene til samfunnsvitere som bygger på sekundærlitteratur. Disse artiklene er også hovedsakelig idiografisk orientert. Det er riktignok bare tre av artiklene basert på typisk historiefaglig kilde materiale som har betydelig referanse til arkivmateriale, det arbeidsintensive empiriske materialet som er et av historikerens fremste adelsmerker (se, foruten Malpass, 2000; Nevin, 2010; Manzi, 2017).

Det er grunn til å understreke at også studier som dyrker prinsippet om «nærhet til fortida» etter mønster av Malpass kan belyse vår egen norske boligsamtid. De siste årene har for eksempel den økte forekomsten av foreldrehjelp til førstegangsetablerere vært et yndet tema i norsk boligdebatt (jf. Johannessen, 2019). Tranøy, Stamsø og Hjertaker (2019) knytter rimelig nok dette fenomenet til dereguleringen av bolig- og kredittmarkedet på 1980-tallet. En nærstudie basert på klassisk historiefaglig empiri som historisk statistikk og upubliserte dokumenter kunne imidlertid styrket den kollektive innsikten i «foreldrebanken» (Johannessen, 2019) og familiehjelpens betydning i den norske boligsektoren over tid. Gulbrandsen og Torgersens studier av boligmarkedet i Oslo viser at «familien» var en viktig formidlingskanal for eier- og (spesielt) andelsboliger til unge familier også på 1960- og 1970-tallet (Gulbrandsen & Torgersen, 1975). Det indikerer at en fortidsnær studie ville vist at foreldrehjelp på boligmarkedet ikke er noe som kun har vært viktig etter ca. 1990, men et fenomen som i ulike former har hatt betydning i flere historiske epoker.

Til forskjell fra Malpass (2000) står bidraget til Grundström & Molina (2016) ganske langt fra de fire historiefaglige prinsippene «nærhet til fortida», «idiografisk orientering», «rester

som byggeklosser» og «teoriskepsis». Grundström og Molinas analyse av den svenske boligsektoren fra 1930 og framover bygger primært på sekundærlitteratur og framstår som et eksempel på en teleologisk samtidsorientert historieskriving der sluttresultatet synes å virke styrende på hva som nevnes og hva som utelates fra framstillingen. Den svake forankringen i spor fra fortida, tidens egen tale (jf. Olstad, 2002) og de historiske aktørenes problemforståelse får blant annet konsekvenser for deres periodisering, en oppdeling av historien som kan virke underlig for kjennere av svensk bolighistorie.

Ifølge Grundström og Molina markerer 1974 begynnelsen på nyliberaliseringen av svensk boligpolitikk. De viser til at dette var året hvor husleiereguleringen ble vedtatt utfaset og millionprogrammet – et storstilt offentlig boligbyggingsprogram – opphørte. Mot denne tolkningen vil jeg nevne to motargumenter. I første omgang er det ikke uten videre riktig å antyde at statens rolle i boligsektoren ble mindre etter 1974. Dette året ble statlige rentesubsidier gjeninnført i nyproduksjonen, og i årene fram mot begynnelsen av 1990-tallet vokste de samlede statlige boligsubsidiene kraftig (Borg, 2004). I 1974 lanserte videre den sosialdemokratiske boligministeren Ingvar Carlsson en ambisiøs reform under betegnelsen «neutralitet mellan upplåtelseformerna», det vil si en utjevning av standard, demokratisk innflytelse og boligkostnader mellom eiere, leieboere og borettslavere. En konsekvens av denne reformen var innføringen av større produksjonssubsidier til leie- og borettslagsboliger som en kompensasjon for boligeiernes mulighet til å trekke fra gjeldsrenter på skatten (se Bengtsson, 1995, s. 55–64, for en nyansert diskusjon av hva som egentlig skjedde i 1974). I årene fra 1974 til 1991 fortsatte videre mye som før i svensk boligpolitikk: Mange kommuner fortsatte for eksempel med offentlig boligformidling i relativt stor stil (Sørvoll, 2014). Det virker i lys av alt dette rimelig å erstatte 1974 med 1991 som skillet mellom det Grundström og Molina kaller den regulerte og den deregulerte folkehjemsfasen. 1991 er året hvor den borgerlige Bildt-regjeringen begynte nedmonteringen av etterkrigstidens boligpolitikk (Bengtsson, 2006).

Det kan også diskuteres om «nyliberalisme» eller «nyliberalisering» (Grundström & Molina, 2016, s. 324) er begreper som øker forståelsen for bakgrunnen for endringene i den svenske boligsektoren fra 1970-tallet. Begrepet kan fungere som en *post hoc*-merkelapp på den boligpolitiske utviklingen, men ble ikke brukt av aktørene som arbeidet for eller motsatte seg endringer i den svenske boligsektoren i denne perioden. Grundström og Molina ville gitt leseren større forståelse for hvorfor det gikk som det gikk, om de hadde hatt et nærere forhold til fortidas språkbruk og historiens subjekter, for eksempel gjennom studier av primærkilder eller intervjuer med sentrale aktører. Da ville det også vært mulig for dem å kombinere deskriptiv fortolkning og periodisering med analyser av kausalitet og aktørenes rolle som endringsagenter. I det hele tatt kan det argumenteres for at fraværet av typiske historiefaglige kildekategorier får konsekvenser for hva slags framstilling det er mulig for Grundström og Molina å skrive. Når det spesifikke (idiografiske) ikke undersøkes gjennom rester fra fortida, kan historiens motsetninger og kompleksitet lett skyves i bakgrunnen for alt det som tilsynelatende peker framover. Dette er ikke bare et generelt problem ved samfunnsvitenskapelig historieskriving, men kan også være en utfordring i historiefaglige oversiktsverker basert på sekundærlitteratur, hvor framstillingens ytre rammer disponerer for et relativt distansert forhold til den fortidige virkelighet (se f.eks. Sørvoll, 2018b, s. 285).

Problemene knyttet til manglende forankring i studier av spor fra fortida er relevante for mange artikler i kategorien «tolkning av historiske hendelser og/eller utviklingslinjer». De historiske analysene i 15 av artiklene er primært basert på sekundærlitteratur. Det finnes riktignok en pedagogisk og forskningsmessig verdi i artikler som tolker lange tidsspenn basert på det andre har skrevet. Det gjelder også bidraget til Grundström og Molina. Slike artikler

gir en nyttig innføring for personer som er lite bevandret i et forskningsfelt, og kan være et fruktbart verktøy i utformingen og gjennomføringen av mer detaljerte og kildenære studier.

Historiske årsaksforklaringer

Artiklene i kategorien «historiske årsaksforklaringer» kan deles opp i to undergrupper. Den minste gruppen er kvantitative og kvalitative studier som forsøker å forklare historiske endringer i husholdningenes atferd, vilkår og status på boligmarkedet (se f.eks. Thomas, 2013; Yu, 2017; Crawford & McKee, 2018). Den andre og største undergruppen er studier som forsøker å forklare historiske fenomener ved hjelp av «stiahengighet» – det vil si hendelser eller strukturer som disponerer for utviklingslinjer det er vanskelig å reversere (Bengtsson & Ruonavaara, 2010) – eller beslektede teoretiske begreper. Det er denne gruppen artikler som er gjenstand for diskusjon nedenfor.

Flere av studiene i kategorien «historiske årsaksforklaringer» bidrar med interessante og plausible forklaringer på sentrale boligfenomener i samtiden. De eksemplifiserer således historiske analysers potensielle forklaringskraft. Det gjelder blant annet Heos studie av boligpolitikken utvikling i Singapore fra kolonitiden til Lee Kuan Yew (1959–1990), Norris sin artikkel om den historiske transformasjonen av leiemarkedet i Irland, samt Kohls komparative analyse av USA og Tyskland (Heo, 2014; Norris, 2014). Kohl (2016) forsøker å forklare hvorfor Tyskland lenge har vært kjennetegnet av en langt lavere boligeierandel enn USA, ved å vise til forskjeller mellom amerikanske og tyske byer på 1700- og 1800-tallet. Ifølge Kohl disponerte de to landenes historiske bystrukturer – den konsentrerte tyske leiegårdsstrukturen og den desentraliserte (suburbaniserte) amerikanske småhusstrukturen – for at USA ble et «boligeierland» og Tysland et «leieboligland» i det 20. århundret. Han argumenterer for at stiahengigheten som ligger i de to landenes historiske bystrukturer har blitt reproduisert gjennom økonomiske og politiske mekanismer (se Kohl, 2016, s. 703–707, for detaljer).

Kohls artikkel er et sjeldent, men vellykket eksempel på at selve bygnings- og bystrukturer kan fungere som utgangspunkt for stiahengighetsforklaringer i den historisk orienterte boligforskningen. Andre bidrag til denne litteraturen er primært opptatt av å forklare hvordan institusjoner – som for eksempel kommunale boligselskaper i Sverige – overlever og beholder sin stilling i boligpolitikken over flere tiår som følge av kausale mekanismer som ikke er unike for boligsektoren (Kohl, 2016, s. 695; Bengtsson & Kohl, 2018; Bengtsson, 2013).

Stiahengighetsbegrepet er omdiskutert i historiefaget generelt og den historisk orienterte boligforskningen spesielt. Forskere som bruker begrepet, har blitt anklaget for å produsere teleologiske, deterministiske og teoristyrte analyser som gir urettmessig forrang til kontinuitet framfor endring (se f.eks. Stråth, 2009; Sørvoll, 2019). I tråd med disse anklagene bryter mange av artiklene i kategorien «historiske årsaksforklaringer» med de historiefaglige prinsippene om «nærhet til fortida» og «rester som byggeklosser». På den annen side er det få om noen eksempler på ureflektert bruk av stiahengighetsbegrepet blant forfatterne plassert i denne kategorien – de deler dermed noe av den arketyriske historikers ambisjon om empirisk forankring og teoriskepsis. Forskere som Cole (2013) og Robertson mfl. (2010) er for eksempel rede til å forkaste, modifisere eller supplere stiahengighetsperspektiver i lys av den tilgjengelige empirien.

Det ligger imidlertid i selve kategorien «historiske årsaksforklaringer» at det er de kausale drivkreftene og det i fortida som peker framover, som prioriteres. Det vil si at historiens tapere i vid forstand – det vil si personer, institusjoner og ideer – skyves i bakgrunnen eller helt utelates fra framstillingene (jf. Sørvoll, 2019). Årsaksorienteringen til en forsker som

Kohl er fortjenestefull, men den er like fullt i konflikt med en mer humanistisk nærhet til fortidas egne perspektiver og problemforståelser. Isolert sett er ikke dette nødvendigvis problematisk. Det kan virke rimelig å bedømme artiklene i kategorien «historiske årsaksforklaringer» kun på bakgrunn av deres forklaringskraft. Ikke desto mindre finnes det en risiko for at selve beskrivelsen av det som søkes forklart, blir unøyaktig når årsaksanalyser ikke etterlever historiefaglige dygder som «nærhet til fortida» og «rester som byggeklosser».

Avslutning: historiefagets fire funksjoner i boligforskningen

I denne artikkelen har jeg belyst tre problemstillinger med støtte i en litteraturstudie av tre boligtidsskrifter. Problemstillingene som ble formulert innledningsvis, kan kokes ned til spørsmålene om hvordan, hvorfor og i hvilken grad boligforskere bryr seg om fortida og historiefaget.

Artikkelen viser at relativt mange boligforskere beskjeftiger seg med fortida, og gjør klokt i det fordi historiske perspektiver kan bidra til en dypere forståelse av policyrelevante problemstillinger, samt rikere tolkninger og bedre forklaringer av kontemporære boligfenomener. Sagt på annen måte illustrerer artikkelen at historiske analyser har minst tre funksjoner i boligforskningen: policyorientert kontekstualisering, perspektivberikende tolkning og årsaksforklaring. Videre kan det med fordel legges til en fjerde funksjon: fortidas rolle som leverandør av empirisk råstoff til hypotese- og teoriutvikling (se Oust, 2018, og Sørvoll og Bengtsson, 2019, for eksempler fra boligforskningen).

I artikkelen illustreres de faglige gevinstene ved å ta fortida på alvor ved hjelp av to temaer hentet fra dagens norske boligdebatt: den tredje boligsektoren og foreldrehjelp på boligmarkedet. Disse eksemplene viser at det kan være grunn også for boligforskere og boligmyndigheter i Norge til å anerkjenne fortidas policyrelevans og mulighetene som ligger i kildetyper som historisk statistikk. I artikkelen framheves det imidlertid også at mange boligforskere tilnærming til fortida er problematisk sett fra et historiefaglig ståsted. Slike kritiske perspektiver er en sjeldenhet i litteraturen om boligforskning og historiefaget (Malpass, 2000, er et sentralt unntak). Nærmere bestemt argumenterer jeg for at mange boligforskere bryter med faglige dygder som «nærhet til fortida», «idiografisk orientering» og «rester som byggeklosser». Jeg peker også på utfordringer knyttet til fortida og historiefagets rolle i den policyorienterte boligforskningen – som farene knyttet til selektiv og ideologisk bevisførsel, fortidas kompleksitet og den historiske virkelighetens vesensforskjellighet fra samtida.

Om artikkelen

Jeg vil gjerne takke redaksjonen og to anonyme fagfeller for gode kommentarer. Lars Gulbrandsen takkes for interessante litteraturtips.

Litteratur

- Aasen, L. (2018, 8. april). Den tredje boligsektor – en mulig løsning. *Torggata Blad*.
<https://torggatablad.no/?p=100882>
- Arkitektnytt. (2017, 13. juni). *Jakten på den tredje boligsektoren* <https://www.arkitektnytt.no/tema/jakten-pa-den-tredje-boligsektoren>
- Bengtsson, B. (1995). *Bostaden – välfärdsstatens marknadsvara* (doktoravhandling i statsvitenskap). Uppsala Universitet.

- Bengtsson, B. 2006. Sverige – kommunal allmännyttä och korporativa särintressen. I B. Bengtsson (red.), *Varför så olika? Nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus* (s. 101–157). Malmö: Egalité.
- Bengtsson, B. 2009. Political science as the missing link in housing studies. *Housing, Theory and Society*, 26(1), 10–25. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036090802704106>
- Bengtsson, B. (red.). (2013). *Varför så olika? Nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus*. Malmö: Egalité.
- Bengtsson, B., & Ruonavaara, H. (2010). Introduction to the special issue: Path dependence in housing. *Housing, Theory and Society*, 27(3), 193–203. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036090903326411>
- Bengtsson, B., & Ruonavaara, H. (2011). Comparative process tracing in housing studies. *European Journal of Housing Policy*, 11(4), 395–414. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2011.626603>
- Bengtsson, B., & Kohl, S. (2018). *Path dependence and change in housing: A theoretical framework and an application to the German and Swedish housing regimes*. Paper skrevet til ENHR-koferansen i Uppsala i 2018.
- Borg, P. (2004). *Systemskifte: En studie av trøghet vid fyra brytpunkter inom svensk välfärdspolitik* (doktoravhandling). Stockholms Universitet.
- Burke, P. (1992). *History and social theory*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Clapham, D. (2018). Housing theory, housing research and housing policy. *Housing, Theory and Society*, 35(2), 163–177. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036096.2017.1366937>
- Clapham, D., Clark, W., & Gibb, K. (2012). Preface. I D. Clapham, W. Clark & K. Gibb (red.), *The SAGE Handbook of Housing Studies* (s. xv–xvii). London: SAGE.
- Cole, I. (2006). Hidden from history? Housing studies, the perpetual present and the case of social housing in Britain. *Housing Studies*, 21(2), 283–295. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673030500484893>
- Cole, I. (2013). Whose place? Whose history? Contrasting narratives and experiences of neighbourhood change and housing renewal. *Housing, Theory and Society*, 30(1), 65–83. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036096.2012.683295>
- Crawford, J., & McKee, K. (2013). Privileging the «objective»: Understanding the state's role in shaping housing aspirations. *Housing, Theory and Society*, 35(1), 94–112. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036096.2017.1302989>
- Eitrheim, Ø., & Erlandsen, S.K. (2004). House price indices for Norway 1819–2003. I Ø. Eitrheim, J.T. Klovland & J. Qvigstad (red.), *Historical monetary statistics for Norway 1819–2003* (s. 349–375). Oslo: Norges Bank.
- Elton, G.R. (2002). *The practice of history*. Oxford: Blackwell.
- Flanagan, K., & Jacobs, K. (2019). 'The long view': Introduction for special edition of Housing Studies. *Housing Studies*, 34(2), 195–200. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2019.1558592>
- Fulbrooke, M. (2002). *Historical theory*. New York: Routledge.
- Franklin, B. (2002). Hospital – Heritage – Home: Reconstructing the nineteenth century lunatic asylum. *Housing, Theory and Society*, 19(3–4), 170–184. DOI: <https://doi.org/10.1080/140360902321122879>
- Goldthorpe, J.H. (1991). The uses of history in sociology: Reflections on some recent tendencies. *British Journal of Sociology*, 42(2), 211–230. DOI: <https://doi.org/10.2307/590368>
- Gulbrandsen, L. (1980). *Fra marked til administrasjon?* (doktoravhandling i statsvitenskap). Universitetet i Oslo.
- Gulbrandsen, L., & Torgersen, U. (1975). *Unge familier og boligproblemer i Oslo*. Oslo: Institutt for Statsvitenskap.

- Grundström, K., & Molina, I. (2016). From Folkhem to lifestyle housing in Sweden: Segregation and urban form, 1930s–2010s. *International Journal of Housing Policy*, 16(3), 316–336. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2015.1122695>
- Grytten, O.H. (2018a). Historisk blikk på eiendomsmarkedet: Prisdrivere for boliger. I Ø.R. Kristoffersen & A. Røsnes (red.), *Eiendom og eierskap* (s. 72–88). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grytten, O.H. (2018b). Eiendomsbobler før og nå. I Ø.R. Kristoffersen & A. Røsnes (red.), *Eiendom og eierskap* (s. 136–154). Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, T. (2019). Politikk, marked og Foreldrebanken. *Tidsskrift for boligforskning*, 2(1), 46–49. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2019-01-04>
- Harloe, M. (1995). *The people's home?* Oxford: Blackwell.
- Heo, Y.-C. (2014). The development of housing policy in Singapore and the sources of path dependence. *Housing, Theory and Society*, 31(4), 429–446. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036096.2014.915882>
- Housing Studies. (2019). *Aims and scope*. Hentet 11.8.2019 fra <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=chos20>
- HTS. (2019). *Aims and scope*. Hentet 11.8.2019 fra <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=shou20>
- IJHP. (2019). *Aims and scope*. Hentet 11.8.2019 fra <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=reuj20>
- Jacobs, K. (2001). Historical perspectives and methodologies: Their relevance for housing studies? *Housing, Theory and Society*, 18(3–4), 127–135. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036090152770492>
- Jacobs, K., & Manzi, T. (2017). ‘The party’s over’: Critical junctures, crises and the politics of housing policy. *Housing Studies*, 32(1), 17–34. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2016.1171829>
- Kemeny, J. (1992). *Housing and social theory*. London: Routledge.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjeldstadli, K. (2009). Historien – vitenskapen om forandringens mulighet? *Arr. Idéhistorisk tidsskrift*, 20(3–4), 39–45.
- Kettunen, H., & Ruonavaara, H. (2015). Discoursing deregulation: The case of the Finnish rental housing market. *International Journal of Housing Policy*, 15(2), 187–204. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2014.990774>
- Knutsen, P. (2002). *Analytisk narrasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- King, P. (2010). *Housing policy transformed: The right to buy and the desire to own*. Bristol: Policy Press.
- Kohl, S. (2016). Urban history matters: Explaining the German–American homeownership gap. *Housing Studies*, 31(6), 694–713. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2015.1121213>
- Lund, A. (2018). Den norske sykepleierindeksen. *Tidsskrift for boligforskning*, 1(1), 67–73. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2018-01-05>
- Malpass, P. (2000). The discontinuous history of housing associations in England. *Housing Studies*, 15(2), 195–212. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673030082351>
- Manzi, T. (2017). Cultural theory and the dynamics of organizational change: The response of housing associations in London to the Housing Act 1988. *Housing, Theory and Society*, 24(4), 251–271. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036090601149180>
- Megill, A. (2007). *Historical knowledge, historical error*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Myhre, J.E. (2014). *Historie: En introduksjon til grunnlagsproblemer*. Oslo: Pax.
- Nevin, B. (2010). Housing market renewal in Liverpool: Locating the gentrification debate in history, context and evidence. *Housing Studies*, 25(5), 715–733. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2010.483587>

- Norris, M. (2014). Path dependence and critical junctures in Irish rental policy: From dualist to unitary rental markets? *Housing Studies*, 29(5), 616–637. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2013.873114>
- Oslo kommune. (2019). *Kunnskapsgrunnlag for en kommunal boligpolitikk*. Hentet 01.10.2019 fra <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13325532-1558347273/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Byutvikling/Kunnskapsgrunnlag%20for%20en%20kommunal%20boligpolitikk.pdf>
- Olstad, F. (2002). Einar Gerhardsen og tidens tale. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 19(3), 288–299.
- Oust, A. (2018). The removal of rent control and its impact on search and mismatching costs: Evidence from Oslo. *International Journal of Housing Policy*, 18(3), 433–453. DOI: <https://doi.org/10.1080/19491247.2017.1336876>
- Robertson, D., McIntosh, I., & Smyth, J. (2010). Neighbourhood identity: The path dependency of class and place. *Housing, Theory and Society*, 27(3), 258–273. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036090903326429>
- Ruonavaara, H. (2018). Theory of housing, from housing, about housing. *Housing, Theory and Society*, 35(2), 178–192. DOI: <https://doi.org/10.1080/14036096.2017.1347103>
- Ryymän, T.S., Andresen, A., Heiret, J., & Melve, L. (2019). Hovedtendenser i norsk historievitenskap 1969–2015 belyst gjennom doktoravhandlinger. *Historisk Tidsskrift*, 98(2), 130–166. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2944-2019-02-03>
- Sandlie, H.C., & Sørvoll, J. (2017). Et velfungerende leiemarked? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 20(1), 45–59. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2017-01-03>
- Simensen, J. (2011). Murens fall og historikerne. *Historisk Tidsskrift*, 90(1), 63–79.
- Stråth, B. (2009). Path dependence versus path-breaking crises: An alternative view. I L. Magnusson & J. Ottoson (red.), *The evolution of path dependence* (s. 19–42). Cheltenham: Edward Elgar.
- Sørvoll, J. (2014). *The politics of cooperative housing in Norway and Sweden 1960–1990* (doktoravhandling i historie, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.researchgate.net/publication/292975779> *The Politics of Cooperative Housing in Norway and Sweden 1960-1990* 1945-2013 *The Swedish Deregulation of 1968 and the Norwegian liberalization of the 1980s*
- Sørvoll, J. (2018a). Forskningen på boligsosiale virkemidler rettet mot vanskeligstilte på boligmarkedet i Norge 2005–2018. *Tidsskrift for boligforskning*, 1(1), 45–66. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2018-01-04>
- Sørvoll, J. (2018b). Det norske 1980-tallet som historie: Refleksjoner om tidsånd, politisk opposisjon og bruddpunkter. I J. Sørvoll, T.R. Korsvik & I. Helle (red.), *Kollektive bestrebelser* (s. 267–286). Oslo: Novus.
- Sørvoll, J. (2019). *Path dependence – a valuable concept in analytical history?* Manuskript akseptert for publisering i *Essays in honor of Hannu Ruonavaara*.
- Sørvoll, J., & Bengtsson, B. (2019). Autonomy, democracy and solidarity: The defining principles of collaborative civil society housing and some mechanisms that may challenge them. *Urban Research & Practice*. DOI: <https://doi.org/10.1080/17535069.2019.1573267>
- Thomas, R. (2013). Resilience and housing choices among Filipino immigrants in Toronto. *International Journal of Housing Policy*, 13(4), 408–432. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2013.840112>
- Thompson, E.P. (2008). *Poverty of theory and other essays*. New York: Monthly Review Press.
- Thue, F. (2016). Å bemektige seg fortiden. *Historisk tidsskrift*, 97(1), 97–131. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2944-2016-01-05>
- Torstendahl, R. (2015). *The rise and propagation of historical professionalism*. New York: Routledge.

- Tranøy, B.S., Stamsø, M.A., & Hjertaker, I. (2019). Equality as a driver of inequality? Universalistic welfare, generalised creditworthiness and financialised housing markets. *West European Politics*. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1612161>
- Tunstall, B. (2015). Relative housing space inequality in England and Wales, and its recent rapid resurgence, *International Journal of Housing Policy*, 15(2), 105–126. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2014.984826>
- Wang, Y.P., & Murie, A. (2011). The new affordable and social housing provision system in China: Implications for comparative housing studies. *International Journal of Housing Policy*, 11(3), 237–254. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2011.599130>
- Wetzstein, S. (2019). Comparative housing, urban crisis and political economy: An ethnographically based 'long view' from Auckland, Singapore and Berlin. *Housing Studies*, 34(2), 272–297. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673037.2018.1487038>
- Yates, J. (2013). Evaluating social and affordable housing reform in Australia: Lessons to be learned from history. *International Journal of Housing Policy*, 13(2), 111–133. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616718.2013.785717>
- Yu, Z. (2017). Macro effects on the household formation of China's young adults – demographics, institutional factors, and regional differences. *International Journal of Housing Policy*, 17(4), 512–540. DOI: <https://doi.org/10.1080/19491247.2016.1265267>.